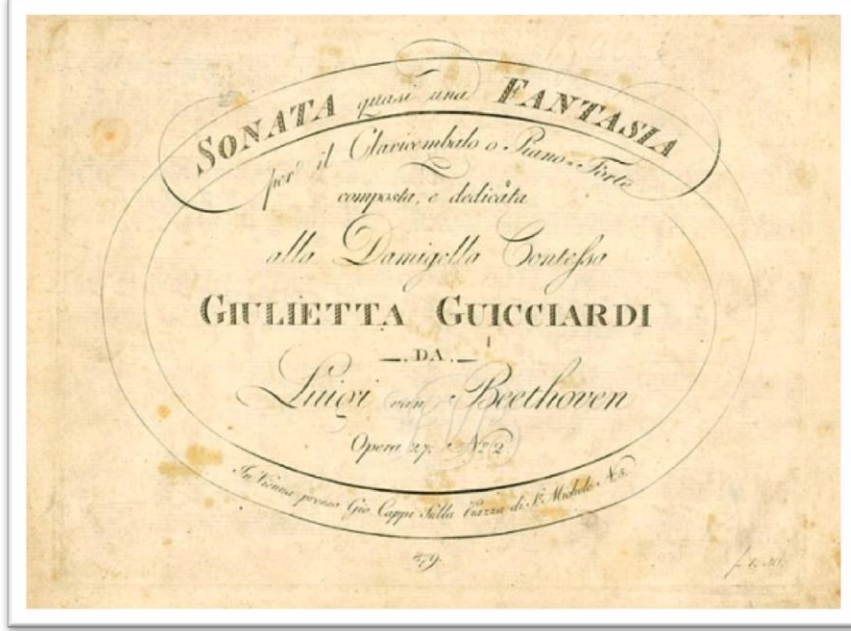

Piyano Sonatı No.14, Do diyez Minör Op.27 No.2 (Ayışığı)

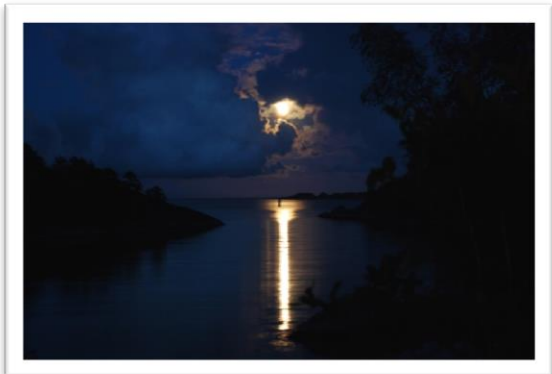
* Adagio sostenuto * Allegretto * Presto agitato

Moonlight Sonata — No:14 C#min op 27

Beethoven'in 1792-1822 yılları arasında yazdığı 32 sonat içinde en tanınmış, hiç kuşkusuz ki No.14 Do diyez Minör Sonat'tır.

1801 yılında Viyana'da tek başına yaşadığı dönemde do diyez minör tonunda yazılan opus 27, #2 numaralı piyano sonatıdır. Sonata "Ayışığı Sonatı" (Alm. Mondschein) adını Beethoven değil, ölümünden beş yıl sonra, 1850'de Alman şair ve müzik eleştirmeni Ludwig Rellstab vermiştir.

Rellstab, sonatın girişindeki ağır ve hüzünlü minör tondaki trioleleri, İsviçre'nin ünlü gölü Vierwaldstätter See üzerindeki mehtaba benzetmiş; bu isim sonatın tümüne uymasa da hemen benimsenmiştir. Ancak Beethoven eseri "quasi uno fantasia" (tıpkı bir hayal gibi) diye tanımlamıştır. Bu ad önerisinin altında yatan rapsodik yaklaşım, alışılmışın dışında bir formda kendini göstermektedir. Eser, alışılmışın aksine yavaş bir ölçüyle başlamakta ve diğer ölçüye hiç ara vermeksizin bağlanmaktadır. Beethoven, birinci ölçüde görülen bu sakin geçişin "baştanbaşa tam bir zarafetle işlendiğini" belirtmektedir.

Sonatin ithaf edildiği ada bakıldığında esin kaynağı hemen belirginleşir: Sonat, o zaman 16 yaşındaki ve bazı uzmanlara göre bestecinin "ölümsüz sevgili" si olan Konteg Giulietta Guicciardi'ye adanmıştır. O günlerde kontese tutkulu bir aşkla bağlanan Beethoven, arkadaşı Wegeler'e yazdığı mektupta "Şimdi yeniden

biraz daha mutlu yaşıyorum ve insanlar arasına karışıyorum. Bu değişikliği, beni seven ve benim sevdiğim, sevimli, büyüleyici genç bir kız yarattı. İki yıldan beri yeniden biraz mutluluk duyuyorum.” diyordu. Bir iddiaya göre de, Beethoven Giulietta’ya bir rondo ithaf etmiş ancak daha sonra başka nedenlerle onu Prens Lichnowsky’ye adanması gerekince, genç kızdan rondoyu geri almak için Ayışığı Sonatı’nı sunmuştu.

1801 yılına gelindiğinde Beethoven, yaklaşmakta olan sağırliğini açıkça kabullenmeye başlamıştı. Eserin alışılmamış yoğun kişisel doğasını bu duruma ve sonatı neredeyse yarı yaşındaki genç İtalyan öğrencisi Kontes Giucciardi’ye ithaf edilmesine başlamak mümkündür.

Rivayete göre, Beethoven’ın ilk aşkı olan bir kontesi anlatır. Ancak Beethoven, soylu kanı taşımadığı için kontesle evlenememiş ve üzüntüsünden kendisini evine kapatıp bu parçayı bestelemiştir. Yitirmeyi, olanaksızlığı, umutsuz bir özlemi, yalnızlıktan çıldırmayı anlatır.

Beethoven’ın bu eserinin bestelenişi konusunda da rivayet muhtelif: Bir gün Beethoven, bir arkadaşı ile birlikte viyana sokaklarında dolaşmaktadır. Tam bu sırada bir apartmandan piyano sesi geldiğini duyar ve

kafasını kaldırıp bakar. Apartmanın ikinci katındaki cam açıktır ve ses oradan gelmektedir. Arkadaşına, çalan kişinin muhteşem çaldığını ve onu görmesi gerektiğini söyler. İkisi birlikte ikinci kata çıkıp kapıyı çalarlar. Kapıyı açan kadın, Beethoven’i hemen tanır ve şok olur. Beethoven, piyano sesine geldiğini ve muhakkak çalan kişiyi görmek istediğini söyler. Kadın, piyanoyu çalananın kızı olduğunu ve tanışmaktan mutlu olacağını belirterek onları içeri alır. Beethoven, piyano çalan kızın olduğu odaya girer. Annesi kızı, Beethoven’in geldiğini söyler ve kız çok heyecanlanır, hemen ayağa kalkar, fakat kız kördür. Bunu gören Beethoven, "lütfen benden bir şey isteyin" der, maddi bir şey isteyeceklerini düşünerek. Kızın cevabı şu olur; "ben hiç ay ışığı görmedim, bana ay ışığını anlatır mısınız?" Bunun üzerine Beethoven piyanonun başına geçerek, ay ışığı sonatını, doğaçlama olarak besteler.

Bu da bir başkası:

Beethoven bir akşam yürüyüşünde genç ve sarışın bir kıza rastlar. Kız onun kim olduğunu bilmeden, Beethoven’ın müziğini her şeyin üstünde sevdiğini, en büyük arzusunun da onun, bir kez olsun kendisi için çalması olduğunu söyler. Bu istekten duygulanan Beethoven, kıza evine kadar eşlik eder ve

piyanoya oturarak doğaçlamadan bu sonatı çalar.

Bir başkası daha:

Beethoven hayatı boyunca bir tek kadını sevdi. Elis. Kimileri çok yakın bir arkadaşının, kimileri de abisinin eşi olduğunu yazıyor. Daha da dramatik olan bu ilişkiden bir çocukları olmasıdır. Öykünün her yanı trajedi. Beethoven yaşadığı sürece bu çocuktan baba kelimesini duyamayacaktır. Beethoven ve Elis bir gün kaçmaya karar verirler. Buluşma yeri ve saati kararlaştırılır. Elis zamanında gelir ama Beethoven gelemez, çünkü onu ve yanındakileri taşıyan fayton yağmakta olan yağmurdan dolayı çamur deryasına dönen yolda bir çukura saplanır. Hemen inerler. Beethoven geç kalmak üzeredir. Faytonu çukurdan çıkarmak için ilk önce o atılır ve tekerlerin altına yatar. Bütün uğraşlara rağmen faytonu çukurdan çıkaramazlar. Beethoven'ın başka çaresi yoktur, koşmaya başlar. Çok geç kalmıştır. Ancak buluşma yerinde bekleyen Elis'in dayanacak gücü kalmamıştır, sevgilisinin gelmeyeceğini düşünür. Oysa gitmek için odanın kapısını açtığı sırada, Beethoven binanın dış kapısından içeri girmişti bile. Ne yazık ki Elis gitmek için, Beethoven de biricik sevdiğine kavuşmak için

iki yönlü merdivenin farklı taraflarına yönelir ve birbirlerini göremezler.

Beethoven o gece çektiği acıyı ay ışığı sonatında (No:14 C#min moon light sonata op 27) ölümsüzleştirir.

Her ne kadar dinlerken farkında olmasak da Beethoven bu güzelim ezgide, koşarak sevgilisine ulaşmaya çalışmaktadır.

Hakkında bu kadar çok şey anlatılan sonat, Berlioz'a Roma civarında, Campagna'da bir güneş batışını anımsatmış. Beethoven uzmanı Wilhelm von Lenz'e göre ise ilk bölüm "ölüler dünyası" nı canlandırır, çünkü bir belgeye göre besteci bunu, gece vakti ölüm döşegindeki bir arkadaşının başında emprovize ettiğini bizzat anlatmış. Bu iddiayı, Beethoven'ın tüm piyano sonatlarını inceleyen Werner Öhlmann da desteklemektedir: "Çünkü Beethoven, bu trioleleri içeren bir taslakta, notanın üzerine Mozart'ın Don Giovanni'sindeki ölümün konturunu çizen trioleleri Do'dan Do diyeze transpoze ederek yazmış; böylece müziğin karakteri, Op.26 Sonat'taki matem marşının buruk ve katı havasına karşı, Op.27'de yumuşak bir yakınmayla ölüm acısını duyurur."

The Beatles'ın "Because" parçası, John Lennon tarafından, Yoko Ono'nun tersten çaldığı bu sonattan esinlenerek bestelenmiştir.

Bir önceki Op.27 No.1 Sonat gibi, "Sonata quasi una Fantasia" (Bir fantezi şeklinde sonat) başlığını taşıyan eser, öncekinin aksine üç bölümlüdür. İlk bölüm yavaş, ikinci bölüm fırtınalı, üçüncü bölümse dingindir.

1. Bölüm 4/4'lük ölçüde, Do diyez Minör tonda, temkinli, ağırbaşlı, seslerde ölçünün hakkını veren (Adagio sostenuto) tempoda, baslarda hafifçe duyurulan ünlü tirolelerle başlar. Altı mezür sonra asıl tema, hüznünlü şekilde belirince eşlik orta seslere kayar. Zarif,

içtenlikli olduğu kadar özlem yüklü bir kederi yansıtan temaya eşlik eden sesler, karanlık ve çok uzaktan gelen çan seslerini anımsatır gibidir. Beethoven bu bölümün “Delicatissimamente e senza sordini” (çok incelikli, kibar ve sürdinsiz –seslerin uzamasının susturulmadan-) çalınmasını öngörmüştür. Ancak günümüzde modern piyanonun pedalları her yeni armoninin duyulmasını kolaylaştırmaktadır. Melodi Do diyez Minör’den Mi Majör’e dönüşür, sonra Mi Minör’de karanlıklaşıp; ikinci tekrarda ise Do Majör’den Si Minör’e, üçüncüde ise acı içindeymişçesine kromatik gerilimlerle, belirginleşen bas motif üzerinde yükselir. Sol diyez üzerindeki bir durak noktasından (point d’orgue) sonra arpejlerle küçük bir bölme belirir; bu kez ana tonalitede karar kılarak, ilk bölümün tekrarında melodi çizgisi yerine kavuşur, bitimde bas motif yine yankılanır.

2. bölüm, çok kısa, lirik ve sevimli bir scherzo formundadır. 3/4'lük ölçüde, neşelice (Allegretto) tempoda, Re bemol Majör tonda, scherzo formuna karşın menuet benzeri zarif bir dans karakterindedir. Franz Liszt bu bölümü bir diyalog biçiminde yorumlamakta, pianissimo başlayarak sert aksanlardan kaçınmaktaymış. Bir keresinde de bu bölümü “iki uçurum arasında bir çiçek” olarak tanımlamıştır. Bir köprü görevi gören ikinci bölüm, ara vermeden finale, üçüncü bölüme bağlanır.

3. Bölüm yine Do diyez Minör tonda, 4/4'lük ölçüde, ancak bu kez çok hızlı ve heyecanlı karakterde (Presto agitato) tempodadır. Vahşi, adeta fırtına gibi, sonatın en ağırlıklı bölümü olan finalde durup dinlenmeden, insanın kalbini sıkıştırırcasına gelişen, yuvarlanan kadanslar, tremololar, kırık akorlar, sert staccato akorlu pasajlar iyi bir tekniği gerektirir. Müzik amaca ulaşmışçasına, teselli

edici ikinci bölümden sonra bir volkan gibi taşmaktadır. Ana tema hızlı 16'lık arpejlerle ve iki akor darbesiyle vurgulanır; üstelik tüm cümle kreşendosuz yansıtılır. Yan tema olarak Sol diyez minör tonda etkili bir melodi legatolu olarak belirirse de, sert staccato darbeler altında ezilir kalır. Fortissimo'ya kadar yükselen ana tema, homurdayan bas eşlikte son temaya ulaşır: Tipik Beethoven yarız motifin, tutkulu bir duygusallıkla (espressivo), akorlarla çalınması öngörülmüştür. Gelişimde ise yan tema daima baslara yönelir. Gerilim coda'ya kadar sürer, özgür ve hızlı arpej oyunları ile dorukta triller belirdikten sonra, müzik ağırca (Adagio) bir geçişle yavaşlar, ancak yine hızlanarak iki akor darbesiyle sona ulaşır.

Beethoven bu sonatının bu kadar popüler olmasından öğrencisi Carl Czerny'ye yakınmıştır: “Hep bu Do diyez Minör Sonat'tan bahsediyorlar. Ben gerçekte çok daha iyi şeyler de yadım. İşte Fa diyez Majör Sonat (No.24, Op.78-1809) çok daha başka.”

(Süre 17')

<http://www.youtube.com/watch?v=5-MT5zeY6CU>

Kazım ÇAPACI